

Jenkes 71.

Ethnographia

A MAGYAR NÉPRAJZI TÁRSASÁG FOLYÓIRATA

ZEITSCHRIFT DER UNGARISCHEN
ETHNOGRAPHISCHEN GESELLSCHAFT

QUARTERLY OF THE HUNGARIAN
ETHNOGRAPHICAL SOCIETY

BUDAPEST

MENTE

Adalékok a magyar és szász összehasonlító viselettörténeti kutatásokhoz

1.1. Az erdélyi magyar férfi és női viselet felsőruhadarabjai: a *palást, köntös, felső(ruha), suba, subica* és *dolmány* mellett a XVI. század első évtizedeitől jelenik meg a *mente* névvel jelölt öltözetdarab. Megjelenése az akkori öltözetek körében azoknak a változásoknak tulajdonítható, amelyek a XVI. század történeti, társadalmi viszonyaiban és így a viseletek alakulásában is végbementek. A török hatalom nyugati előretörése következtében a magyarság közvetlen kapcsolatba került ezzel a keleti szokásokat, új elemeket, anyagokat és színek jelentek meg az erdélyi magyarság viseletében is. Az addig nyugati jellegű, finom kelméből készült, vállra borított, földig érő palástot és a nehezebb szövetből, ujjakkal készült – tehát felöltésre szánt – köntöst¹ e két ruhadarab jellegzetességeit magán hordozó, de amúgy sajátos: keleties és nyugatias elemeket összeolvasztó új öltözetdarab, a *mente*² váltotta fel.

A törökös jelleg a mentén abban nyilvánult meg, hogy ez a különben rövid, combközépig érő ruhadarab a törökség ruházatára annyira jellemző hosszú kaftán mintájára hosszabb lett, és csaknem bokáig ért.³ „Ez idő alatt” – vagyis a török hódoltság idején, állapítja meg UNDI Mária⁴ – „a férfiviseleten törökös hatás mutatkozott meg. De hogyan is lehetett volna azt elkerülni? Az erdélyi fejedelmek megerősítésüket a török udvartól kapták; a török szultánok fermánjukkal együtt kaftánokat küldtek ajándékkul nekik, és azokat viselni kellett. A mente alakja az oszmán divat szerint bő és hosszú lett, szinte a földet érte, a mente ujjja annyira megnőtt, hogy ha felhúzták, sűrű ráncban állott a karon”. Ugyanerre az általános megállapításra jut VARJÚ Elemér⁵ és GÁBORJÁN Alice⁶ is.

2. A fejedelemség hanyatlása idején, a nyugati divat hatása következtében a mente jellegében és külsejében újabb nagy változáson ment át. Ezekre a változásokra a legszemléletesebb jellemzést APOR Péter *Metamorphosis Transylvaniae* művében

¹ VARJÚ Elemér II, 490.

² A TESz II, 891. a szót ismeretlen eredetűnek tartja. MOLLAY Károly 1982, 402 szerint a szó ófrancia kori lotharingiai eredetű és a mendet szóból származik. SCHUBERT, Gabriella 1982, 477. a TESz magyarázatát közli. UNDI Mária 34. a bizánci írónál előforduló mandyaera utal.

³ Ezt bizonyítja az a fölös számú adalék is, amelyet a LŐT rendelkezésemre álló cédulaanyagból szemelgettem ki. L. még RADVÁNSZKY Béla 1986, 1.65.

⁴ UNDI Mária 36.

⁵ VARJÚ Elemér II.491.

⁶ GÁBORJÁN Alice 1969.9.